

KIUSAAMISEN VASTAINEN SUUNNITELMA PALTAMON KUNNAN KOULUISSA JA OPPILAITOKSISSA

Syksy 2022

Sisällys

1. Suunnitelman perusteet	3
2. Mitä kiusaaminen, väkivalta ja häirintä ovat?	3
3. Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisy	5
3.1 Koulun tasolla	5
3.2 Ryhmän tasolla	6
3.3 Yksilön tasolla	7
4. Kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteessa toimiminen koulun ja ryhmän tasolla	8
4.1 Koulun tasolla	8
4.2 Ryhmän tasolla	8
5. Yksilön tasolla toimintamalli kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän kohtaamiseen ja selvittelyyn	8
5.1 Ohjeet oppilaalle kiusaamistilanteessa	9
5.2 Kuvaus tapahtuneesta/selvittelykeskustelut	9
5.3 Vakavat kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätapaukset	10
5.4 Kurinpitotoimet	10
5.5 Rehtorin ja opettajan velvollisuudet ja vastuut kiusaamistilanteissa	11
5.6 Oppilashuollon tuki / Yksilöllinen tuki, tarvittava hoito ja muut toimenpiteet	12
6. Yhteistyö huoltajien kanssa	12
6.1 Huoltajien mahdollisuudet kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisemiseksi	12
6.2 Toimintaohje huoltajille kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteessa	13
6.3 Huoltajille tiedottaminen	13
7. Yhteistyö viranomaisten kanssa	14
8. Suunnitelmasta tiedottaminen ja kouluyhteisön henkilöstön ja	

---

huoltajien sekä yhteistyökumppanien perehdyttäminen ohjeisiin	14
9. Suunnitelman päivittäminen, toteutumisen seuranta sekä seurantaan liittyvä kirjaaminen ja arviointi	14
10. Suunnitelman tekemisprosessi	15

---

1. Suunnitelman perusteet

Jokaisella lapsella on tarve ja oikeus tuntea olevansa hyväksytty ja turvassa.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

Suomen perustuslaki (731/1999) 6, 7 ja 22 §

Perusopetuslaki 29 § (1267/2013), lukiolaki (714/2018) 40 §

Tätä suunnitelmaa noudatetaan Paltamon kunnan kouluissa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisyssä ja puuttumisessa. Kiusaamisen ennaltaehkäisy alkaa Paltamon [varhaiskasvatuksessa loukkaavan käytöksen ehkäisyn suunnitelman mukaisesti](#) (LOKSU).

Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttuminen ovat jatkumo, jota toteutetaan varhaislapsuudesta aina varhaisaikuisuuteen saakka. Tämä suunnitelma pohjautuu Opetushallituksen julkaisuun Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa (OPH: Oppaat ja käsikirjat 2020:3a perusopetuslaki ja oppilashuoltolaki).

Varsinaisen kiusaamisen lisäksi kouluissa esiintyy muita oppilaiden välisiä ristiriitatilanteita. Myös ristiriitatilanteet tulee koulussa selvittää. Kouluilla tulee olla käytännöt ristiriitatilanteiden selvittelyyn. [Täältä löydät ohjeen kiusaamistilanteessa toimimiseen.](#)

2. Mitä kiusaaminen, väkivalta ja häirintä ovat?

Kiusaaminen, väkivalta ja häirintä voivat olla suoraa tai epäsuoraa sanallista tai fyysistä voimankäyttöä ja sosiaalista manipulointia, joka loukkaa ihmisen fyysistä, henkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla oppilas, koulussa työskentelevä aikuinen tai kouluyhteisön ulkopuolinen henkilö.

Kiusaamista on se, kun **yhdelle ja samalle oppilaalle aiheutetaan toistuvasti vahinkoa tai pahaa mieltä. Tekijöinä on joku tai jotkut, joita vastaan kiusatun on vaikea puolustautua.**

Kiusaamiseksi määritellään siis puolustuskyvottomän oppilaan tahallinen vahingoittaminen. Kiusaamisella on ominaispiirteitä, jotka erottavat sen esimerkiksi riitelystä, häirinnästä tai yksittäisestä väkivaltatilanteesta. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi toistuvuus, tietoisuus ja vallankäyttö sekä se, että kiusaamisessa on usein kyse ryhmäilmiöstä. Näiden ominaispiirteiden vuoksi kiusaamistilanteeseen puuttuminen edellyttää siis erilaisia toimintatapoja kuin yksittäiseen tekoon puuttuminen.

Kiusaamiseen puuttuminen edellyttää erilaisia toimia kuin kouluyhteisön muiden ristiriitatilanteiden selvittely. Siksi kiusaamisen tunnistaminen ja erottaminen muista haastavista tilanteista on olennaista. Kuitenkin kouluyhteisön ristiriitatilanteiden aktiivinen selvittäminen on kiusaamisen ennaltaehkäisyä.

Kaikkia kiusaamiseksi koettuja tekoja ei ole aina tarkoitettu loukkaaviksi, eivätkä kaikki lapset ja nuoret osaa vielä hahmottaa toimintansa seurauksia. Aina aikuisenkaan ei ole helppoa erottaa kiusaamista riitatilanteesta, konfliktista tai loukkaavasta käytöksestä. Lapset, nuoret ja aikuiset voivat lisäksi määritellä kiusaamisen eri tavoin. Satunnaisetkin ristiriidat kouluyhteisössä voivat loukata ja niistä voi pahoittaa mielensä, mutta nämä tilanteet ovat hetkellisiä ja niiden kohteet ovat vaihtuvia.

Kiusaaminen on ilmiö, jota on vaikea yksiselitteisesti määritellä, mitata ja joskus myös havaita. Toiminnan lisäksi kiusaamisessa on kyse sekä yksilön että ryhmän suhtautumisesta. Siitä, kuinka kiusattu kokee ja tulkitsee tilanteen sekä siitä, kuinka ryhmän muut jäsenet suhtautuvat kiusattuun ja toimivat tilanteessa, voidaan puhua rooleina. Vaikka suurin osa oppilaista ei asennetasolla hyväksy kiusaamista, moni saattaa kiusaamistilanteessa toimia tavalla, joka vahvistaa tai ylläpitää kiusaamisen kierrettä. Koulukiusaamiseen liittyviä **rooleja** ovat **kiusattu, kiusaaja, apuri, kannustaja, puolustaja ja hiljainen hyväksyjä**. Kiusaaja-uhri tarkoittaa oppilasta, joka sekä kiusaa muita että tulee itse kiusatuksi.

Kiusaamista on toistuva, samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuva

- **sanallinen kiusaaminen:** nimittely, pilkkaaminen, toisen naurunalaiseksi tekeminen, verkkokiusaaminen, häpäiseminen, pelottelu, haukkuminen, uhkaaminen, kiristäminen, tahallinen väärinneuvominen
- **fyysinen kiusaaminen:** töniminen, lyöminen, potkiminen, maahan kaataminen, kamppaaminen, kuristaminen, nipistely, puskeaminen, hiuksista vetäminen, esineellä heittäminen ja kaikki muu käsiksi käyminen
- **omaisuuteen kohdistuva kiusaaminen:** tavaroiden ottaminen tai niiden tahallinen tuhoaminen, rahan kiristäminen
- **epäsuora kiusaaminen:** ryhmän jäsenten manipulointi, ilkeiden juorujen tai valheiden levittäminen tai ryhmän ulkopuolelle sulkeminen, yksin jättäminen, toisen/toisten yllyttäminen yhtä vastaan, toisen puolustamisen estäminen
- **häirintä:** ei-toivottu huomio, joka liittyy sukupuoleen

Väkivalta on tarkoituksellista itseen, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettua fyysisen voiman tai vallan käyttöä, uhkailua tai toteutettua. Sen seurauksena voi olla vamma, psyykkinen haitta tai kehitykseen liittyvä vaikeus.

Häirintä voi näyttäytyä epäasiallisena kohteluna tai puheena, joka sisältää sukupuoleen liittyviä vihjailevia ilmeitä, eleitä tai kaksimielistä puhetta. Häirintä voi myös ilmetä ei-toivottuna fyysisenä kosketuksena. Häirintä ei tarvitse olla jatkuvaa eikä se välttämättä kohdistu heikompaan. Häirintä voidaan määritellä toiminnaksi, joka ei ole kiusaamista eikä väkivaltaa, jolloin se on toiseen henkilöön kohdistuvaa häirintää.

Sukupuolista häirintää on ei-toivottu huomio, joka liittyy sukupuoleen, esim. halventava tai alentava puhe toisen sukupuolesta, sukupuoleen liittyvä kiusaaminen, teot, jotka saattavat tuntumaan itsensä noloksi, pelokkaaksi, loukkaantuneeksi tai vihaiseksi.

Seksuaalista häirintää on muun muassa vihjailu ja seksuaalisesti värittyneet vitsit, vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat puheet ja kysymykset. Ehdottelu, vaatiminen ja fyysinen koskettaminen sekä raiskaus tai sen yritys ovat seksuaalista häirintää. Häirintä voi myös tapahtua puhelimen tai netin välityksellä. Sukupuolinen häirintä muuttuu häirinnäksi silloin, kun sitä jatketaan, vaikka huomion kohde ilmaisisi sen olevan epämiellyttävää. Seksuaalista häirintää ei koulussamme hyväksytä, vaan asiaan puututaan välittömästi.

Tässä suunnitelmassa toiston vähentämiseksi käytetään enimmäkseen kiusaaminen-käsitettä, jota voidaan soveltaa myös väkivalta- ja häirintätilanteisiin.

3. Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisy

3.1 Koulun tasolla

- Järjestyssäännöt käydään vuosittain läpi henkilökunnan syksyn opettajankokouksessa. Ne ovat nähtävillä luokissa, koulun ilmoitustauluilla ja koulun nettisivuilla.
  - Sitoudumme noudattamaan yhteisiä, yhdessä sovittuja sääntöjä koko työyhteisönä.
  - Oppilashuoltoryhmä arvioi koulun toimintakulttuuria vähintään kerran lukuvuodessa ja kehittää sitä arvioinnin perusteella.
  - Koulu on mukana koulurauhanjulistuksessa elokuussa.
  - Oppilaskunnat toimivat alakoulussa, yläkoulussa ja lukiossa.
  - Tukioppilaat toimivat yläkoulussa.
  - Alakoulussa ja esiopetuksessa on kummitoimintaa. Kakkosluokkalaiset ottavat kummioppilaat esikoulusta ja toiminta jatkuu koko alakoulun ajan.
  - Järjestämme yhteisöllisyyttä lisääviä koulun yhteisiä tapahtumia, jotka näkyvät koulun lukuvuosisuunnitelmassa. Teemme tapahtumia myös yhdessä vanhempien sekä eri yhteistyökumppanien kanssa.
  - Hoidetaan välituntivalvonnat sovittujen vuorojen mukaan ja lisätään niitä tarpeen mukaan.
  - Mahdollistetaan aktiivista välituntiliikuntaa
  - Koulun aikuiset kiinnittävät huomiota siirtymätilanteisiin.
-

- Koulun aikuiset puuttuvat oppilaiden huonoon käytökseen.
- Koulun seinillä on kiusaamiseen liittyviä tiedotteita (Mitä kiusaaminen on? Toimintaohjeet, Miksi kiusaamisesta pitää kertoa?)
- Koulussa on sovitut yhteiset tavat puuttua huonoon ja toista loukkaavaan käytökseen.
- Järjestämme kyselyjä kiusaamisesta säännöllisesti.
- Kokeilemme uusia toimintamuotoja. Mm. Tukariparkki/huoliparkki.
- Tiedotamme huoltajille yhteisistä toimintatavoista.
- Pidetään aiheeseen liittyviä aamunavauksia.
- Järjestetään koulun yhteisiä vanhempainiltoja aiheeseen liittyen sopivin väliajoin.
- Pidetään yllä hyviä tapoja ja tervehtimiskulttuuria.
- Koulun henkilökunta osallistuu tunnetaito- ja muihin aiheeseen liittyviin koulutuksiin.
- Käytetään vertaistukimallia koulun henkilökunnan ja oppilaiden keskuudessa.
- Kysytään koko koulun henkilökunnalta havaintoja mahdollisista kiusaamisista esim. kyselyllä kerran vuodessa.
- Koulun aikuiset tekevät yhteistyötä varhaiskasvatuksen, nuorisotoimen ja muiden lasten ja nuorten kanssa toimijoiden kanssa

3.2 Ryhmän tasolla

- Opettajat käyvät läpi koulun säännöt kaikkien oppilaiden kanssa vähintään kerran lukuvuodessa alkusyksyllä. Uusien oppilaiden tullessa kouluun, säännöt käydään läpi myös heidän kanssaan.
  - Opettajat tekevät luokan kanssa yhteiset luokan säännöt, jotka ovat nähtävillä luokan seinällä.
  - Opettaja pitää aamunavauksia ja oppitunteja aiheesta sekä keskustelee kiusaamisesta luokan kanssa. Erityisesti huomioidaan myös sosiaalisen median vastuullinen käyttö ja nettikiusaaminen.
  - Opettaja/luokanvalvoja tiedottaa oppilaille koulun toimintatavat kiusaamistilanteissa.
  - Joka luokalla pidetään tunnetaito- ja kaveritaitotunteja säännöllisesti lukuvuosisuunnitelman mukaan.
  - Opetellaan tiedostamaan omia oikeuksia ja itsensä puolustamista, kun oppilas kohtaa loukkaavaa käytöstä.
  - Käytetään vuorovaikutteisia opiskelumenetelmiä mahdollisimman paljon.
-

- Käytetään ryhmä- ja paritöitä opetusmenetelmänä pareja ja ryhmiä vaihdellen.
- Opettaja suunnittelee tarkoituksenmukaisen istumajärjestyksen.
- Pidetään kerran kuussa luokkatunti, jonka opettaja ja oppilaat suunnittelevat yhdessä. Luokkatunnit ovat vuorovaikuttaisia sekä tukevat ryhmähenkeä ja ryhmässä toimimista.
- Sovitaan yhteiset toimintatavat, miten kiusaamisesta kerrotaan. Opettaja kannustaa oppilaita kertomaan kiusaamisesta ja kertoo ryhmälle, että kiusaaja tarvitsee toisten oppilaiden apua, että hän oppii ottamaan toisia huomioon eikä vahingoittamaan toisia.
- Lisätään oppilaiden osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia suunnittelussa opettajan johdolla. Opettaja kirjaa tämän lukuvuosisuunnitelmaan.
- Lisätään luokkien välistä yhteistyötä sekä luokan ulkopuolista opetusta.
- Opettajat järjestävät vanhempainiltoja.
- Sovitaan yhteiset tiedottamistavat vanhempien kanssa kiusaamiseen liittyen.
- Koulun aikuiset sekä tukioppilaat seuraavat, että kaikki oppilaat tulevat hyväksytyiksi koulu yhteisössä eivätkä jää ryhmän ulkopuolelle.

3.3 Yksilön tasolla

- Kohdataan ja kuunnellaan oppilaita mahdollisimman paljon.
  - Kysellään oppilaiden kuulumisia muuallakin kuin opetustilanteissa.
  - Oppilas kohdataan ymmärtävällä ja kunnioittavalla tavalla, kun keskustellaan käytökseen liittyvistä haasteista. Positiivista palautetta annetaan mahdollisimman paljon, kun onnistumisia tulee.
  - Selvitettäessä käytökseen liittyviä haasteita yhdessä lapsen kanssa tutkitaan toimintaa, sitä edeltäviä syitä sekä toiminnan seurauksia. Korostetaan, että lapsi osaisi ajatella, miltä toisesta tuntuu. Samalla sanoitetaan tapahtumia, tunteita, motiiveja ja seurauksia oppilaalle.
  - Kokeillaan uusia toimintamuotoja, esim. Tunnetukiopetus ja käyttäytymisen tukiopetus
  - Opettaja tai muu koulun aikuinen selvittelee tietoonsa tulleet ristiriitatilanteet ja tiedottaa huoltajia tarvittaessa.
  - Luokkakaveri, kummioppilas tai tukioppilas voi toimia kuuntelijana ja tiedon välittäjänä.
  - Opastetaan oppilaita hyväksymään erilaisuutta.
  - Opastetaan oppilaita olemaan reilu kaveri ja osoittamaan tukea esim. ottamalla yksin jäävä mukaan ryhmään, jos havaitsee kiusaamista.
-

- Tiedotetaan ja keskustellaan huoltajien kanssa huolta aiheuttavista tilanteista.

4. Kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteessa toimiminen koulun ja ryhmän tasolla

4.1 Koulun tasolla

- Koulussa dokumentoidaan kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteet.
- Oppilashuoltoryhmä kokoontuu, käsittelee ja suunnittelee puuttumistoimenpiteet esille tulleisiin huolenaiheisiin ja kiusaamisilmiöihin.
- Kysytään koulun henkilökunnalta havaintoja kiusaamisesta.
- Kiusaamistapaukset rehtori tiedottaa tapauksen mukaan oppilaiden kanssa työskenteleville aikuisille huoltajien luvalla.

4.2 Ryhmän tasolla

- Oppilaiden kanssa keskustellaan kiusaamisilmiöstä luokassa, mikäli sellainen tulee ilmi. Tapauskohtaisesti harkitaan, onko kiusattu ja kiusaaja paikalla, kun keskustelu käydään. Keskustelujen hoitamisesta sovitaan koulukohtaisesti. Keskusteluissa mietitään yhdessä, miten kiusatulle saadaan luokassa ryhmään hyväksymisen ja turvallisuuden kokemuksia. Luokan kanssa käydään myös seurantakeskusteluja. Alakoulussa keskusteluista ja seurannasta vastaa luokanopettaja, yläkoulussa ja lukiossa sovitaan asia luokanvalvojan/ryhmänohjaajan kanssa.
- Opettaja siirtää tarpeellisen tiedon siirtopalavereissa seuraavalla luokanopettajalle/luokanvalvojalle.

5. Yksilön tasolla toimintamalli kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän kohtaamiseen ja selvittelyyn

Kiusaamistilanteiden selvittely ei ole oppilaalle vapaaehtoista eikä siten yksilökohtaista opiskeluhuoltoa tai monialaisen asiantuntijaryhmän tehtävä. Kouluissa tulee olla sovittuna se, mikä taho vastaa tämän ohjeen mukaisen selvittelyn toteuttamisesta. Vastuuopettajat/vastuutaho nimetään lukuvuoden alussa ja ne kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan. Tieto tästä päivitetään myös koulun internetsivuille. Kun koulu saa tiedon kiusaamisesta, tulee kiusaamisen selvittely aloittaa niin pian kuin mahdollista. Kiusaamistapausten selvittely dokumentoidaan aina. Dokumentointiin käytetään lomakkeita, jotka löytyvät liitteinä.

Kiusaamistapausten selvittelyssä tulee olla mukana aina kaksi koulun opettajaa, joista toinen kirjaa käydyn keskustelun lomakkeelle.

5.1 Ohjeet oppilaille kiusaamistilanteessa

- Kiusaamistilanteessa sano päättäväisesti ja tarkasti mistä et pidä: ”Jätä minut rauhaan, koska en pidä siitä, että sinä...”
- Lähde pois kiusaajan luota.
- Kerro aikuiselle, kun huomaat kiusaamista. Kerro, jos olet itse kiusattu tai kiusaaja tai näet, että toista oppilasta kiusataan.
- Ole kiusatulle kaveri, älä jätä häntä yksin.
- Rohkaise kiusattua kertomaan kiusaamisesta jollekin aikuiselle, voit myös itse tarjoutua kertomaan hänen puolestaan.
- Jos olet kiusattu, käänny lähipiirisi puoleen. Lähipiirissäsi on tärkeitä ihmisiä, joiden tuki ja läsnäolo on arvokasta. Yhdessä olette vahvempia.

5.2 Kuvaus tapahtuneesta/selvittelykeskustelut

1. Kiusatun haastattelu: Millaisesta kiusaamisesta on kysymys, milloin ja missä sitä on tapahtunut, ketkä ovat siihen osallistuneet ja keitä tilanteessa oli paikalla? Haastattelussa vahvistetaan kiusatun turvallisuudentunnetta ja annetaan tunne asioiden selvittämisestä. Ohjeistetaan kiusattua jatkotoimenpiteistä (esim. olemassa olevien todisteiden kuten some-, teksti- tai sähköpostiviestien säilyttämisestä). Haastatteli ja dokumentoi kiusatun kuvauksen tapahtuneesta. Dokumenttia ei ole välttämättä tarpeen antaa oppilaalle/huoltajalle. Asianosaisena heillä on kuitenkin oikeus saada siitä kopio.
  2. Kiusaajan/kiusaajien haastattelu: Jokaisen kiusaamiseen osallistuneen oppilaan kanssa käydään erillinen keskustelu. Jos kiusaajia on useita, tulee keskustelut käydä tiiviissä aikataulussa, jotta ne tulisivat oppilaille yllätyksenä eikä osallisten kertomusten yhteensovittaminen olisi mahdollista.
  3. Muiden paikalla olleiden haastattelu havainnoista
  4. Kasvatuskeskustelu eli Kake
    - Aluksi Keskustelun tarkoituksena on tehdä oppilaalle selväksi, että kiusaaminen on koulun aikuisten tiedossa, sitä ei hyväksytä ja että tilannetta seurataan jatkossa.
    - Keskustelun tavoite on, että oppilas sitoutuu lopettamaan kiusaamisen välittömästi. Sopimus on kirjattava.
-

- Jos kiusaamisen osallistuneita on useita, on usein syytä tavata heidät ryhmänä yksilökeskustelun jälkeen. Yhteisen keskustelun tarkoituksena on vahvistaa yhdessä sopimukset, jotka yksittäisten oppilaiden kanssa on jo tehty.
  - Kiusaamiseen osallistuneiden kanssa käyty keskustelu tulee dokumentoida. Dokumenttia ei ole välttämättä tarpeen antaa oppilaalle/huoltajalle. Tieto tilanteesta tulee saattaa huoltajien tiedoksi. Asianosaisena heillä on kuitenkin oikeus saada siitä kopio.
5. Tarvittaessa käydään yhteinen keskustelu koululla, jossa mukana ovat kiusaaja, kiusattu, heidän huoltajansa sekä koululta vähintään kaksi aikuista. Myös monissa tapauksissa koulukuraattorin läsnäolo on suotavaa.

6. Seuranta

Kiusaamiselle ilmiönä on ominaista toistuvuus, joten suunnitelmallinen seuranta on välttämätöntä sen lopettamisessa. Seurantakeskustelujen ajankohdat kannattaa sopia jo selvittämiskeskustelun yhteydessä, jotta kiusaamistilanteen osapuolet ovat tietoisia siitä, että tilannetta tarkkaillaan. Seurantakeskusteluista vastaava aikuinen nimetään ja tiedotetaan huoltajille ja oppilaille.

- Myös seurantakeskustelut käydään niin kiusatun kuin kiusaajan/kiusaajien kanssa erikseen.
- Jos kiusaaminen on jatkunut, tehdään uudet sopimukset sekä sovitaan uusi ajankohta seurantakeskustelulle.
- Huoltajia tiedotetaan käydyistä seurantakeskusteluista ja keskustelun tuloksesta. Mikäli kiusaaminen on loppunut, tiedottaminen voidaan tehdä Wilma-viestillä. Mikäli kiusaaminen jatkuu, ensisijainen tiedottamisen tapa on puhelin. Mikäli kiusaaminen jatkuu, tarjotaan huoltajille mahdollisuutta erilliseen tai yhteiseen keskusteluun asiasta.
- Mikäli seurannassa todetaan, että kiusaaminen jatkuu, tulee asiasta olla yhteydessä myös poliisiin tai muihin viranomaisiin ja pyytää heitä mukaan asian selvittelyyn.

5.3 Vakavat kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätapaukset

On tilanteita, joissa oppilaaseen kohdistuva kiusaaminen on niin vakavaa tai pitkäkestoista, että se täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Kyseeseen voi tulla esimerkiksi seuraavat rikokset:

- kunnianloukkaus tai yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen
- pahoinpitely
- laiton uhkaus

Tällaisissa tilanteissa on aina syytä konsultoida poliisia, vaikka kiusaaja ei olisi ikänsä johdosta rikosoikeudellisessa vastuussa. Tarvittaessa poliisi voi osallistua selvittämiskeskusteluihin.

5.4 Kurinpitotoimet

Koulu voi käyttää perusopetuslain mukaisia kurinpitokeinoja kiusaamiseen syyllistyneitä kohtaan. Ensisijaisesti kiusaaminen pyritään lopettamaan selvityskeskustelujen avulla. Vakavissa kiusaamistapauksissa on kuitenkin syytä harkita jälki-istuntorangaistuksen käyttämistä selvityskeskustelujen lisäksi. Mikäli seurannassa havaitaan, että kiusaaminen jatkuu, tulee kiusaajalle antaa jälki-istuntoa, kirjallinen varoitus tai viime kädessä tulee harkita määräaikaista erottamista.

5.5 Rehtorin ja opettajan velvollisuudet ja vastuut kiusaamistilanteissa

Opettajan tulee puuttua myös verkossa tapahtuvaan kiusaamiseen, joka tapahtuu kouluajalla, kouluun liittyvässä toiminnassa ja johon on osallisena koulun oppilaita. Koulu aika ja kouluun liittyvä toiminta ovat sellaisia, joissa oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai muun opetuksen järjestäjän hyväksymän suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan koulussa tai sen ulkopuolella.

Perusopetuslain mukaan koulun opettajan ja rehtorin tulee aina ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle.

- Koulumatkalla tapahtuvassa kiusaamisessa asian selvittelyvastuu on ensisijaisesti huoltajilla. Koulu voi avustajaa huoltajia tässä selvittelyssä. Koulu ei voi kohdistaa kiusaajaan kurinpitotoimia koulumatkalla tapahtuvasta kiusaamisesta.

Mikäli opettaja/rehtori saa tietoonsa, että oppilaiden välillä tapahtuu vapaa-aikana kiusaamista, opettajan **on suositeltavaa kertoa** siitä oppilaiden huoltajille. Tämä koskee myös verkkokiusaamista.

- Vapaa-ajalla tapahtuvassa kiusaamisessa asian selvittelyvastuu on oppilaan huoltajilla.

Mikäli opettaja saa tietoonsa verkossa tapahtunutta kiusaamista, joka on koulun oppilaan ja koulun ulkopuolisen henkilön välistä, opettajan **on suositeltavaa kertoa** siitä oppilaan huoltajalle.

Kiusaaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa on **arvioitava lastensuojelullisten toimenpiteiden tarve**. Opetustoimen palveluksessa olevilla on velvollisuus tehdä tarvittaessa lastensuojeluilmoitus.

Opetustoimen palveluksessa olevat ovat velvoitettuja tekemään ilmoituksen poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulneiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko tai henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta (esim. pahoinpitely).

- Ilmoitusvelvollisuus on, vaikka tekijä ei olisi rikosoikeudellisen vastuun alainen ikänsä puolesta.
- Ilmoitusvelvollisuus koskee myös oppilaan vapaa-ajalla tapahtunutta asiaa.
- Ilmoitusvelvollisuus koskee myös verkon kautta tapahtuvaa toimintaa, jos se voi täyttää seksuaalirikoksen tunnusmerkistön.

5.6 Oppilashuollon tuki / Yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet

Usein erilaisten kiusaamiseen puuttumis- tai kurinpitokeinojen sijasta tai niiden lisäksi tarvitaan opiskeluhuollon palvelujen apua. Kiusatuksi joutuminen ja toisen kiusaaminen ovat molemmat omanlaisiaan vakavia riskejä lapsen tai nuoren kehitykselle. Kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteiden osapuolina olevilla oppilailla on oikeus tarvitsemaansa opiskeluhooltoon. Oppilaiden käytettävissä ovat koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut.

Koulun tehtävä on huolehtia siitä, että oppilaat ja heidän huoltajansa ovat tietoisia oikeuksistaan opiskeluhuollon palveluihin myös erilaisissa ongelmatilanteissa. Koulu vastaa siitä, että oppilailla ja heidän huoltajillaan on tieto koulun ja sen oppilaiden käytettävissä olevasta opiskeluhoollosta.

Jos koulun tai opiskeluhuollon työntekijä arvioi oppilaan tarvitsevan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja, työntekijän on oltava viipymättä yhteydessä heihin yhdessä oppilaan kanssa. Samalla psykologille tai kuraattorille luovutetaan tuen tarpeen arvioinnissa tarvittavat tiedot. Yhteydenotto voi perustua niin opiskelun kuin psyykkisten tai sosiaalisten ongelmien aiheuttamaan tarpeeseen. Oppilaan tai huoltajan suostumuksella kiusaamistilanteen aiheuttamaa opiskeluhoollollisen tuen tarvetta voidaan käsitellä moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä.

6. Yhteistyö huoltajien kanssa

6.1 Huoltajien mahdollisuudet kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisemiseksi

- Huoltajien keskinäinen yhteydenpito ennaltaehkäisee kiusaamista.
- Kannusta lasta kertomaan kiusaamisesta kotona ja koulussa.
- Vahvista lapsen myönteistä käsitystä itsestään.
- Opeta lastasi empatiaan (= Miltä toisesta tuntuu?).
- Opeta lastasi noudattamaan yhteisiä sääntöjä ja aseta lapselle turvalliset rajat.
- Aikuisen oma käytös on mallina lapsille.
- Perheneuvolapalvelujen hyödyntäminen

6.2. Toimintaohje huoltajille kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteessa

- Jos epäilet, että lastasi on kiusattu, kannusta häntä kertomaan asiasta.
- Pyri selvittämään, onko kiusaaminen tarkoituksellista ja toistuvaa. Ota lapsen kokemus vakavasti ja lohduta häntä.
- Ota aina yhteys kouluun, jos epäilet kiusaamista. Ota yhteyttä kouluun, vaikka lapsesi kieltäisikin.
- Koulussa tapahtuneen kiusaamisen selvittäminen aloitetaan aina koulussa.
- Jos lapsesi on kiusaava osapuoli, tee selväksi, että et hyväksy minkäänlaista kiusaamista ja kiusaamisen on loputtava. Kerro asiasta opettajalle.
- Kiusaamiseen liittyvissä asioissa ole rohkeasti mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhteydessä ensisijaisesti lapsesi opettajaan/luokanvalvojaan tai rehtoriin, koulukuraattoriin, koulutsemppariin tai terveydenhoitajaan.
- Jos huoltaja saa tietoonsa, että jotain muuta oppilasta koulussa mahdollisesti kiusataan, hänen on hyvä ilmoittaa siitä koululle.
- Jos oppilas ottaa kesken koulupäivän yhteyttä huoltajaan koettuaan itsensä kiusatuksi, huoltajan pitäisi ensin soittaa luokanopettajalle/luokanvalvojalle ja selvittää asia hänen kanssaan, mitä on tapahtunut.
- Mikäli oppilasta on pahoinpidelty koulupäivän aikana, on huoltajilla oikeus päättää asianomistajana rikosilmoituksen tekemisestä.
- Huoltajilta toivotaan asiallista käytöstä koulun henkilökuntaa kohtaan.

6.3 Huoltajille tiedottaminen

Kiusaamisesta sekä selvittämiskeskusteluista on tiedotettava kiusatun ja kiusaajien huoltajia. Tiedottamisen välineenä käytetään ensisijaisesti puhelinta. Lievissä kiusaamistapauksissa tai huoltajan toiveesta, voidaan käyttää muita tapoja (esim. Wilma-viesti).

Kun kotiin ollaan yhteydessä, on tärkeää, että tapahtuneesta on riittävästi tietoa ja eri osapuolten näkemykset ovat selvillä. Mikäli selvittämiskeskusteluja ei pystytä pitämään välittömästi, kun kiusaamistapaus tulee koulun tietoon, tulee kiusatun ja kiusaamisesta epäillyn oppilaan huoltajia tiedottaa ilmi tulleesta kiusaamisesta välittömästi. Tässä yhteydessä huoltajalle tulee kertoa, että koulu selvittää tapahtunutta. Kun selvittämiskeskustelut on käyty kiusaajien kanssa, koulun tulee tiedottaa kiusatun huoltajaa käydyistä keskusteluista.

- Huoltajille voidaan kertoa, ketkä ovat olleet kiusaamistilanteen osapuolia ja asiassa mahdollisesti annetut seuraamukset.
- Tiedottamisen yhteydessä sekä kiusatun että kiusaajan huoltajilta on tiedusteltava, haluavatko he mahdollisuutta erilliseen tai yhteiseen keskusteluun asiasta.
- Yhteisen keskustelun järjestäminen eri osapuolten huoltajille ja mahdollisesti oppilaille edellyttää sitä, että keskustelu on kaikkien osapuolten toive.

7. Yhteistyö viranomaisten kanssa

Kiusaamistapauksissa tehdään tarvittaessa yhteistyötä muiden viranomaisten kuten sosiaalitoimen, terveydenhoidon ja poliisin kanssa (Kts. kohta 5.5). Kiusaajan ja kiusatun sekä heidän huoltajiensa kanssa sovittuun yhteisneuvotteluun kutsumme tarvittaessa mukaan koulupoliisin. Vakavissa pahoinpitelyissä otamme yhteyttä poliisiin ja tiedotamme asiasta, jolloin poliisi päättää asian saattamista syyteharkintaan.

Mikäli oppilasta on pahoinpidelty koulupäivän aikana, on huoltajilla oikeus päättää asianomistajana rikosilmoituksen tekemisestä.

8. Suunnitelmasta tiedottaminen ja kouluyhteisön henkilöstön ja huoltajien sekä yhteistyökumppanien perehdyttäminen ohjeisiin

Suunnitelma on luettavissa koulun kotisivulta ja se on myös paperiversiona koulun henkilökunnalle tarkoitetussa turvallisuuskansiossa. Suunnitelmaa käsitellään henkilökuntakokouksissa lukuvuoden alkaessa ja tarpeen mukaan. Oppilaiden kanssa suunnitelmaa käydään soveltaen läpi syyslukukauden alkaessa YK:n ihmisoikeuksien julistuksen, kasvatuksen ja koulurauhan arvopohjan näkökulmasta. Suunnitelma liitetään koulun opetussuunnitelmaan ja turvallisuussuunnitelmaan.

9. Suunnitelman päivittäminen, toteutumisen seuranta sekä seurantaan liittyvä kirjaaminen ja arviointi

Suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa ja viimeistään opetussuunnitelman päivittämisen yhteydessä. Suunnitelman toteutumista arvioidaan lukuvuosittain kevään opettajakokouksissa. Suunnitelman päivittämisestä vastaa rehtori.

10. Suunnitelman tekemisprosessi

Kiusaamisen vastaisen suunnitelman on oltava monialainen ja osallistava prosessi, jotta se sitouttaa kouluyhteisön ja yhteistyötahot mahdollisimman hyvin mukaan. Tätä suunnitelmaa varten koottiin kirjallisin kyselyin toimenpide-ehdotuksia Korpitien koulun oppilailta kaikilla luokilla, opettajilta sekä Wilman kautta huoltajilta. Toimenpide-ehdotuksia käytettiin suunnitelmassa. Vastuun suunnitelman tekemisessä ovat kantaneet Korpitien koulun rehtori ja apulaisrehtori. Suunnitelmaa on työstetty Paltamon kunnan yhteisessä kiusaamisen vastaisen työn työryhmässä. Alustava suunnitelma on käynyt lausuntokierroksella Korpitien koulun oppilaiden huoltajilla, oppilaskunnilla ja opettajilla, Paltamon lukion oppilaskunnalla ja opettajilla sekä Kontiomäen koulun oppilaiden huoltajilla ja opettajilla.

